

*Бондар Є.**

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ І ПРАКТИКА ВИЗНАЧЕННЯ СУЧАСНИХ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

Банківськими ризиками як об'єктом дослідження економічна наука займається давно. Без сумніву, чесність і акуратність щодо виконання кредитних зобов'язань мають великий вплив на зменшення ризиків. Необхідність порівнювати обліковий відсоток з величиною ризику в регулюванні банківської діяльності наголошувалися в економічних дослідженнях ще у XVIII-XIX ст. Проте, порівняння облікового відсотка з величиною ризику дуже рідко враховується, а тим часом немає нічого більш справедливого, як порівнювати обліковий відсоток з надійністю гарантії, і змусити господарюючих суб'єктів, що користуються кредитом, нести витрати, відповідні до величини тих втрат, які можуть виникнути внаслідок їх неспроможності.

У сучасних умовах нестійкості і кризисного стану фінансової системи увага до банківських ризиків величезна. Банки все частіше реалізують усе більш ризиковані операції і угоди. Банківська діяльність відноситься до категорії економічної діяльності, де, безумовно, присутній ризик у взаєминах між суб'єктами. Разом з тим це ніскільки не означає, що ризик властивий виключно банківській діяльності. Несприятливі події можуть виникнути при здійсненні самих різних економічних операцій. Ці несприятливі події, однак, не є обов'язковим атрибутом самих економічних стосунків, у тому числі банківських операцій. Банківський ризик – це не іманентно притаманна банку властивість, не стільки неминучість негативного ходу подій, скільки діяльність, яка може привести до досягнення негативного результату.

При всій важливості банківських ризиків тлумачення їх сутності до цих пір виявляється дискусійним. Проте, не дивлячись на різноманіття представлених у науковій літературі визначень сутності банківського ризику, проглядається прагнення авторів зв'язати його розуміння як деякої невизначеності, небезпеки непередбаченої обставини, можливості понесення збитків, недоотримання доходу, як ймовірність виникнення збитків або недоотримання доходів в порівнянні з передбачуваними прогнозами. Природно, перераховані характеристики в тій або іншій мірі пов'язані з банківськими ризиками, проте, на нашу думку, не виражають при цьому його специфіку.

Ризик позичальника є у відомому сенсі необхідними суспільними витратами, хоча вони і піддаються зниженню, як за допомогою взаємного вирівнювання ризику, так і шляхом підвищення точності прогнозування. Ризик кредитора є чистим додаванням до вартості інвестицій, яке можна було б уникнути, якби кредитор і позичальник виступали як одна особа. Крім того, тут виникає часткове дублювання підприємницького ризику, оцінка якого двічі додається до чистої норми відсотка при визначенні величини мінімального очікуваного доходу, достатнього для прийняття рішення інвестувати. Цьому збільшенню частки ризику, до цих пір не надавалося особливого значення, але воно може виявитися

* здобувач кафедри міжнародного бізнесу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Мазуренко В.П.

важливим при певних обставинах. В період економічного зростання загальнопоширена оцінка ступеня ризику з боку, як позичальника, так і кредитора має тенденцію ставати нерозсудливо низькою.

Якщо інвестиції представляються ризикованими, позичальник прагнучим збільшити різницю між очікуваним доходом і нормою прийнятної для нього позикового відсотка. З тієї ж самої причини кредитор прагнучим до збільшення ставки відсотка над чистою нормою відсотка, аби йому було вигідно позичати гроші (за винятком тих випадків, коли фінансовий стан позичальника представляється настільки міцним, що він спроможний запропонувати більш надійне забезпечення). Надія на вельми сприятливий результат, яка якось врівноважує ризик з точки зору позичальника, не може служити втіхою для кредитора.

Банківський бізнес має низку особливостей, що дозволяє говорити про специфічні банківські ризики. По-перше, позиковий капітал в руках його власника не функціонує, не вкладається у виробництво, власник віддає його у суду. По-друге, позиковий капітал є капітал як товар. По-третє, позиковий капітал має особливу форму руху. По-четверте, позиковий капітал має специфічну форму відчуження. По-п'яте, у русі позикового капіталу – Д-Д' не видно ніяких посередніх ланок між наданням капіталу в позику і поверненням його з приростом (відсотком). По-шосте, позиковий капітал – не те що не працює, але навіть не виконує ніяких функцій з керівництва і управління виробництвом. По-сьоме, сукупний попит на гроші, що відповідає спекулятивному мотиву, зазвичай гнучко реагує на поступові зміни норми відсотка.

Таким чином, банківська діяльність, в процесі якої банком здійснюється обслуговування клієнтів, тісно пов'язана з ризиками товаровиробників. Специфіка банківського капіталу полягає в тому, що будучи часткою промислового і торгового капіталу, яка за своєю природою відокремилася, він є переважно позиковим капіталом, запозиченим на тимчасовій основі. Повернення банківського капіталу, наприклад, при кредитуванні, досягається як за рахунок завершення кругообігу коштів в господарстві позичальника, так і на стадії передачі вивільнених коштів з господарства одержувача позики до банку-кредитора. З одного боку, банк ризикує разом з клієнтом, з іншого – як самостійний суб'єкт, що передає ресурси у тимчасове користування, яке не належить йому на правах власності. Ризик, який банки беруть на себе, практично подвоюється.

Отже, банківський ризик тісно пов'язаний з сутністю банківської діяльності і є невизначеністю, пов'язаною з можливістю виникнення в ході господарської діяльності несприятливих ситуацій, наслідком яких є понесення збитків або зниження ефективності функціонування господарюючого суб'єкта, він відображує як процес виробництва, так і обіг суспільного продукту, виявляється і у сфері обміну і в платіжному обігу.